ПРИМЕРИ ЗА ИЗПИРАНЕ НА ПАРИ ОТ ВИДНИ ПОЛИТИЧЕСКИ ЛИЧНОСТИ – РИСК ЗА ФИНАНСОВАТА И ПОЛИТИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ

АНДРЕЙ МИХАЙЛОВ

Андрей МИХАЙЛОВ – през 2021 – 2022 г. е бил член на Комисията по отбрана в 46-то Народно събрание, член на Комисията за контрол на специалните служби в 47-то Народно събрание. Председател на делегацията в Парламентарната асамблея на НАТО през 2022 г. Докторант във ВА „Г.С. Раковски“

Резюме: Изпирането на пари е предизвикателство в световен мащаб, а когато са замесени видни политически личности (ВПЛ) или членове на техните семейства, проблемът става още по-сериозен и потенциално може да засегне доверието във финансовата система и авторитета на страната като цяло. В статията са посочени примери за изпиране на пари от политически личности, което позволява да се изведат някои общи белези и да се направят препоръки с цел подобряване на противодействието от страна на държавните органи и финансовия сектор.

Ключови думи: изпиране на пари, видни политически личности, риск, политическа стабилност

EXAMPLES OF MONEY LAUNDERING BY POLITACALLY EXPOSED PERSONS – A RISK FOR FINANCIAL AND POLITICAL STABILITY

ANDREY MIHAYLOV

Andrey MIHAILOV *– member of the Defense Committee in the 46th National Assembly of Republic of Bulgaria in 2021 – 2022, a member of the Committee for Control of Special Services in the 47th National Assembly. Chairman of the Bulgarian delegation to the NATO Parliamentary Assembly in 2022. PhD candidate in Military Academy "Rakovsky"*

Abstract: *Money laundering is a global challenge, and when politically exposed persons (PEPs) or their family members are involved, the problem becomes even more serious and can potentially affect the credibility of the financial system and the country's reputation as a whole. The article provides examples of money laundering by political persons, allowing some common features to be identified and recommendations to be made in order to improve the counteraction by public authorities and the financial sector.*

Key words: *Money laundering, Politically exposed persons, Risk, Political stability*

Изпирането на пари е предизвикателство в световен мащаб, а когато са замесени видни политически личности (ВПЛ) или членове на техните семейства, проблемът става още по-сериозен и потенциално може да засегне доверието във финансовата система и авторитета на страната като цяло. Политическите личности или висши държавни чиновници често имат достъп до големи средства, управляват ги и вземат решения за тяхното разходване, което ги превръща в обект на наблюдение от държавните органи за противодействие на изпирането на пари. Изпирането на пари

от видни политически личности е реален риск, но той може да бъде управляван и регулаторните режими са инструмент за неговото минимизиране. Видните политически личности са лица, които заемат (или са заемали) важни обществени длъжности, включително държавни служители, политици и висши ръководители на държавни дружества (съгласно изчерпателно посочен списък, който всяка страна приема). Поради достъпа им до публични средства и влияние те са изложени на „изкушението“ от участие в корупционни и финансови престъпления – включително изпиране на пари.

По-долу са посочени примери за изпиране на пари от политически личности, което позволява да се изведат някои общи белези и да се направят препоръки с цел подобряване на противодействието от страна на държавните органи и финансовия сектор.

Интересен пример е случаят с бившия министър-председател на Малайзия Наджиб Разак, който е обвинен в изпиране на огромен обем средства от държавния инвестиционен фонд 1Malaysia Development Berhad (1MDB). Съгласно публична информация, Наджиб Разак и неговите сътрудници са използвали средствата за закупуване на луксозни имоти, произведения на изкуството и дори за финансиране на филмови продукции. На Наджиб Разак са предявени обвинения, че е изтеглил милиони долари от държавния фонд, насочвайки ги към личните си банкови сметки. Публично оповестените данни свидетелстват, че са били замесени няколко лица, близки до Наджиб Разак, включително членове на неговото семейство. През 2020 г. Наджиб Разак е обявен за виновен по обвинения в корупционни престъпления и изпиране на пари, осъден е на 12 години лишаване от свобода. Фактът на осъдителната присъда обаче не премахва негативния политически ефект за страната, а наред с това инвеститорите в Малайзия отчитат скандала като силно отрицателен в икономически аспект.

Изпирането на пари има потенциал да предизвика сериозни политически промени (а не само скандални разкрития), като подрива легитимността на държавните институции и това е израз именно на политическия компонент на риска от изпиране на пари от ВПЛ. Когато бъде установено, че политици или висши държавни служители са замесени в изпиране на пари, това може да доведе до обществено възмущение и загуба на доверие в правителството. Може да предизвика протести, призиви за оставки и дори смяна на управляващите. Скандалът с 1MDB доведе до широкообхватни протести и призиви за оставка на тогавашния министър-председател Наджиб Разак. В крайна сметка – предизвика поражението му на парламентарните избори през 2018 г.

Не може да се застъпва позицията, че ВПЛ са изначално предразположени към извършване на финансови престъпления (това зависи от личностните характеристики на конкретния политик, обратното би било един неприемлив квази ломброзиански подход), а по-скоро, че тяхната позиция, по отношение на управлението на държавните средства, значително увеличава риска те да извършат противоправно действие. Пример за изпиране на пари от страна на ВПЛ е случаят с бившия нигерийски министър на петрола Диезани Алисън-Мадуке. През 2015 г. нигерийското правителство обвини Алисън-Мадуке в изпиране на пари в особено големи размери чрез държавната петролна компания на страната, Нигерийската национална петролна корпорация (NNPC) и в използване на средствата за закупуване на луксозни имоти в Обединеното кралство и други държави. През 2020 г. нигерийското правителство успя да постигне конфискация на някои от тези имоти, включително на луксозен апартамент в Лондон на стойност милиони долари. Случаят повдигна и множество въпроси за търговия с политическо влияние. Изпирането на пари може да се използва и за оказване именно на влияние върху вземането на политически решения чрез предоставяне на незаконни средства на политици или политически партии, т.е. да превърне политическата система във външно податлива. Ефектът ще бъде вземане на политически решения, които са в полза на интересите на замесените в изпирането на пари, а не на интересите на широката общественост. Като пример може да послужи и случаят с Теодоро Нгуема Обианг Мангуе, вицепрезидент на Екваториална Гвинея и син на президента на страната. Той е признат за виновен за изпиране на 300 млн. долара чрез американски банки, за да финансира разточителния си начин на живот, който включва закупуване на луксозни имения, спортни автомобили и частен самолет.

Обсъждайки практика по отношение на изпирането на пари от ВПЛ, следва да се обърне внимание и на още един пример за престъпни действия на бивш народен представител, заподозрян в изпиране на пари, както и на начина на извършване на деянието. Националното антикорупционно бюро на Украйна (НАБУ) и Специализираната прокуратура за борба с корупцията през есента на 2022 г. приключват успешно разследване срещу украински народен представител[1], заподозрян в неправомерно получаване на облаги и изпиране на пари. Установено е, че народният представител е получил от чешкото дружество SKODA JS a.s. (част от холдинга „Обединени машиностроителни заводи“, собственост на руската „Газпромбанк“) неоснователно облаги в размер на 311 600 евро за подпомагане на интересите на дружеството в Украйна.

Неправомерната облага е преведена под претекст за плащане на посреднически услуги по силата на споразумение за сътрудничество, сключено между SKODA JS a.s. и кипърско дружество, свързано с народния представител. След това парите са били „изпирани“ чрез поредица от транзакции, в които е участвало второ дружество, регистрирано на Британските вирджински острови. Малко след това средствата са постъпили в сметката на трета компания, регистрирана в Кипър и притежавана от народния представител. Разследването е установило, че средствата са били използвани за заплащане на образование, отдих, наем на жилище в чужбина и други лични нужди на заподозрения и неговите роднини. НАБУ започва да разследва горепосочените обстоятелства въз основа на информация, предоставена от правоприлагащите органи на Чешката република, които откриват подозрителни транзакции на SKODA JS a.s. Що се отнася до служителите на SKODA JS a.s., правоприлагащите органи на Чешката република повдигат обвинения срещу шестима служители на това дружество (наказателното производство е на етап съдебна фаза).

От посочения пример може да бъдат извлечени някои основни елементи на *modus operandi* при изпиране на пари от ВПЛ:

а) получаването на недължимата (неправомерна) облага се извършва чрез формално действителен договор за посреднически (агентски) услуги, но не е сключен лично с народния представител;

б) вероятно предлагащата страна е търсила контакт с народния представител, т.е. получил се е ефект на престъпно „търсене и предлагане“, под благовидния предлог на „посреднически“ или „консултантски“ услуги;

в) използвана е система от каскадни преводи между поне три дружества, регистрирани в Кипър и Британските вирджински острови (офшорна зона). Целта е да се прикрие както произхода на средствата, така и действителният собственик;

г) средствата накрая са използвани за лични разходи на народния представител и негови роднини.

Източниците на информация за конкретните факти, техниките за изпиране на пари, начините за превенция и противодействие на изпиране на пари от ВПЛ не са много, тъй като темата е чувствителна и определено има силен политически елемент, т.е. възможност да повлияе на политическия живот в засегнатата страна. Държавните институции разполагат с разширен инструментариум за добиване на информация за възможно изпиране на пари от ВПЛ, за добиване на данни за финансово-разузнавателен анализ и, разбира се, имат право да привличат и използват информатори в обкръжението на ВПЛ[2]. Редица държавни органи имат правомощия да извършват проверки по спазване на режима за изпиране на пари и тези проверки се подчиняват на специален ред за откриване и провеждане[3].

Много детайлно препоръките на Специалната група за финансови действия (FATF, глобална междуправителствена организация) предоставят алгоритъм за добрите практики за борба с изпирането на пари от ВПЛ (FATF е публикувала няколко доклада за рисковете и методите за изпиране на пари от страна на ВПЛ). Други източници включват изцяло академични изследвания като това на Бригите Унгер[4], която е писала по темата за ВПЛ и изпирането на пари. Нейната книга „The Scale and Impacts of Money Laundering“ („Мащабът и въздействието на изпирането на пари“) съдържа анализ на рисковете, свързани с ВПЛ и тяхното участие в изпирането на пари. Интересно е, че Унгер достига да извода, че добре установените финансови пазари и растящите икономики със стабилни политически и социални структури привличат професионалните „перачи“ на пари по

същия начин, по който привличат и „светлия“ капитал. Това дава основание да се заключи, че примерите дадени по-горе не са само случаи от чужди страни без значение за Европейския съюз. На пръв поглед тези примери са от държави, в които вероятно демократичните институции и контролни органи не са на нивото на европейския стандарт, но (както правилно заключава Унгер), развитите страни също са атрактивни за изпирането на пари. Поради това, всеки пример (дори и от далечни държави с различни регулаторни режими) носят своеобразни поуки от практиката.

Изпирането на пари от ВПЛ е не само престъпление, то е и политически риск за стабилността в страната, тъй като конкретното деяние може да окаже въздействие върху политическия живот – да доведе на власт една или друга партия, да нанесе имиджови щети, да компрометира държавни или частни банки. Поради това, обосновано може да се заключи, че изпирането на пари от ВПЛ е много повече от обикновено финансово престъпление – това е риск за политическата система като цяло. Престъпните действия ВПЛ по отношение на изпирането на пари представляват значителен риск и за целостта на финансовата система, комбинацията от финансов и политически риск е (вероятно) най-опасната комбинация на рискове.

Предвид посоченото се налага заключението, че изпирането на пари от ВПЛ може да окаже значително въздействие върху политическата стабилност на дадена държава. Когато изпирането на пари е широко разпространено то уврежда финансовата система, дестабилизира икономиката и води до социални вълнения. Затруднява законно избраните правителствата при поддържането на политическа стабилност и създава възможности за престъпни организации да придобият власт и влияние[5]. ***Основната препоръка, която може да се формулира за подобряване на противодействието е въвеждане на политика (и трайното й отстояване) на висока степен на наблюдение и детайлна проверка на действията на ВПЛ и свързаните с тях лица***. Действията на политически лидери или отделни функционери имат потенциал да увредят състоянието на която и да е страна и следва да бъдат внимателно наблюдавани, за да се предотврати извършването на финансови престъпления с трудно възстановими последици.

БИБЛИОГРАФИЯ:

[1] Greenberg, T., Gray, G., Schantz, D., Latham, M., Gardner, C. 2010, *Politically Exposed Persons A Policy Paper on Strengthening Preventive Measures*, Washington DC, USA

[2] UNGER, B., *The Scale and Impacts of Money Laundering*, 2007, ISBN 978 1 84720 223 9

[3] Михайлов, А., *Измами с ценни книжа*, сп. „Пазар и право”, кн. 1 за 2006 г., стр. 66-74

[4] Михайлов, А., *Проверки на инвестиционни посредници, правомощия на Комисията за финансов надзор*, сп. „Пазар и право“, 2006, кн. 9

[5] Михайлов, А. *Работата с информатори в американските военни и цивилни агенции. Поуки за Република България*, ISBN 978-619-1855-23-0, За буквите, 2022

1 Извършителят е имал качеството народен представител и председател на комисия в украинската Върховна рада, съгласно съобщение на НАБУ, публикувано на https://nabu.gov.ua/en/news/novyny-zavershenorozsliduvannya-stosovno-eksgolovy-komitetu-vr-izpytan-pek/ , посетен на 21.04.2023 г.

2 За понятието „информатор“ и тактиката на използване на информатори виж Михайлов, Антон. Работата с информатори в американските военни и цивилни агенции. Поуки за Република България, ISBN 978-619-1855-23-0, 2022.

3 Повече за тактиката на извършване на проверки от КФН вж. Михайлов, А., Проверки на инвестиционни посредници, правомощия на Комисията за финансов надзор, сп. „Пазар и право“, 2006, кн. 9. Същият автор разглежда и извършването на измами с финансови инструменти, които са както предикатно престъпление на изпирането на пари, така и възможен инструментариум използван от ВПЛ за самостоятелно изпиране на пари при избягване на работа с банки, чийто контрол може да е на по-високо ниво. За повече детайли вж. Михайлов А., Измами с ценни книжа, сп. „Пазар и право”, кн. 1 за 2006 г., стр. 66-74.

4 UNGER, B., *The Scale and Impacts of Money Laundering,* 2007, ISBN 978 1 84720 223 9

5 Например в Мексико изпирането на пари е свързано с възхода на наркокартелите, които използват богатството и влиянието си, за да корумпират държавни служители и да всяват страх в населението в определени области.